

управлену сторону зобов'язання, якою не були вжиті заходи, спрямовані на недопущення правопорушення і мінімізацію можливих збитків;

7) вина, виступаючи умовою застосування відповідальності, водночас сприяє перерозподілу впливу на економічні інтереси порушника викликаного застосуванням господарських санкцій;

8) суб'єктивна умова господарсько-правової відповідальності є одним з кількох науково обґрунтованих критеріїв розмежування поняття господарсько-правова відповідальність виходячи з її нормативного та суб'єктивного розуміння;

9) при застосуванні цього виду юридичної відповідальності не має значення форма вини, а за окремих обставин справи може враховуватися тільки її ступінь в діяльності окремого суб'єкта господарювання.

Підводячи підсумки проведеного дослідження, можемо констатувати визначальний вплив цього фактора для покладення додаткових обов'язків на правопорушника. У поєднанні з причинно-наслідковим зв'язком доведення вини суб'єкта господарювання у вчиненні правопорушення дозволяє правозастосовному органу визначити межі відповідальності кожної зі сторін зобов'язання, дослідити причетність управненого суб'єкта до виникнення протиправних наслідків. Водночас, суб'єктивна умова відповідальності у функціональному аспекті на відміну від протиправності не може виступати єдиною підставою для застосування санкцій. Проте, вказаний логічний зв'язок між умовами відповідальності

та неоднозначна практика застосування ч.2 ст. 218 ГК не зменшують значення вини при реалізації відповідальності у суб'єктивному значенні цього поняття.

1. Братусь С. Н. Юридическая ответственность и законность: (очерк теории) / С.Н. Братусь // – М.: Юридическая литература. 1976. – 215 с.
2. Верховець А. А. Форми вини в сучасній цивільстиці. / А.А. Верховець // Вісник господарського судочинства. – 2005. – №3. – С. 214-220.
3. Господарський Кодекс України. Закон України. Від 16.01.2003. №436. Відомості Верховної Ради, 2003 – № 18, №19 – 20; №21 – 22, ст.144.
4. Иоффе О. С. Обязательственное право О.С. Иоффе. – М.: "Юрид. лит.", 1975. – 880 с. 5. Гражданское право. Учебник. Часть I. Издание третье, переработанное и дополненное. / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.:ПРОСПЕКТ, 1998.–632 с. 6. Комаров А. С. Ответственность в коммерческом обороте / А. С. Комаров // – М.: Юрид. лит., 1993. – 229 с. 7. Малейн Н.С. Имущественная ответственность в хозяйственных отношениях /Н. С.Малейн // М.: Наука, 1968. – 206с. 8. Постановка Кабінету Міністрів України "Про затвердження Загальних умов укладання та виконання договорів підряду в капітальному будівництві" від 1 серпня 2005р. // Урядовий кур'єр. – 2005. – 08.31.2005.163. 9. Примаков В. Д. Вина і добросовісність у цивільному праві: теорія, законодавство, судова практика / Примаков В.Д. – К.: Юринком Інтер. – 2008. – 430 с. 10. Пугинский Б. И. Законность и дисциплина в хозяйственной деятельности. / Б. И. Пугинский, М. П. Шестакова // М.: Знание. – 1987 – 128 с. 11. Пугинский Б. И. Ответственность хозяйственных организаций и их руководителей / Б. И. Пугинский // М.: Знание. – 1981. – 64 с. 12. Рабинович Ф. Л. Вина как основание договорной ответственности предприятия/ Рабинович Ф.Л./ М., – "Юрид. лит.", 1975. 127с. 13. Татьяна З.Ф. Підстави, види та форми господарсько-правової відповідальності. Дис. на здоб. наук. ступеня кнур / З.Ф. Татьяна // Донецьк. 2010. 208 с. 14. Ткачук А. Л. Значення вини у відносинах відповідальності за порушення договірних зобов'язань. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук //А. Л. Ткачук // Одеса. – 2002. – 236 с. 15. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина // – 4-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 640 с.

Надійшла до редколегії 20.10.10

А. Машков, канд. юрид. наук, доц., А. Машков, студ.

ПОГЛЯД НА ЮРИДИЧНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ЯК РІЗНОВИД ПРАВОВІДНОСИН, ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕОРІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовується можливість та доцільність тлумачення юридичної відповідальності, як специфічного різновиду правовідносин.

Ключові слова: юридична відповідальність, правовідношення, теорія, підходи до розуміння юридичної відповідальності (ретроспективний, проспективний, двоаспектний), праворозуміння.

В статті обосновывается возможность и целесообразность толкования юридической ответственности, как специфической разновидности правоотношений.

Ключевые слова: юридическая ответственность, правоотношение, теория, подход к пониманию юридической ответственности (ретроспективный, проспективный, двухаспектный), правопонимание.

In the article grounded possibility and expediency of interpretation of legal responsibility, as to the specific variety of legal relationships.

Keywords: legal responsibility, legal relationship, theory, approach for interpretation of legal responsibility (retrospective, prospective, biaspective), interpretation of law.

Поняття "юридична відповідальність" являється однією з центральних системоутворюючих категорій юридичної науки, а теорія юридичної відповідальності – є, відповідно, однією із головних проблем сучасної правової науки.

В юридичній науці сформувалось три принципово різних підходи до трактування поняття "юридична відповідальність", а саме: (1) ретроспективний, (2) проспективний (позитивний) та (3) двоаспектний.

Найбільш поширеним, навіть пануючим, поглядом на юридичну відповідальність є ретроспективний підхід до неї. При цьому в межах цього підходу вважається, що розуміння юридичної відповідальності "може бути тільки ретроспективним" [19, с.317].

Між окремими вченими-юристами прихильниками ретроспективного підходу щодо розуміння юридичної відповідальності є певні розбіжності. Одні автори зводять її до обов'язку особи, яка здійснила правопорушення, зазнати несприятливі наслідки [див. наприклад, 4, с.17; 6, с.829; 21, с.316 та інші], другі – до санкції чи її реалізації [див. наприклад, 11, с.4; 17, с.54; 5, с.85 та

інші], треті – до виконання зобов'язання, яке порушено, під впливом державного примусу [див. наприклад, 14, с.21-22; 3, с.4 та інші] і т.д. Ті, хто розглядає юридичну відповідальність у межах ретроспективного підходу в процедурному ключі, як правило, визначають її як застосування до особи, яка вчинила правопорушення, примусових заходів, передбачених санкцією порушеної норми, у встановленому процесуальному порядку [7, с.592]. Вже із наведеного у цьому абзаці можливо побачити, що ретроспективний підхід обертається навколо двох юридичних феноменів: (1) правопорушення та (2) несприятливих наслідків, які виникають у правопорушника у зв'язку з цим правопорушенням.

Зміст та місце ретроспективного погляду на юридичну відповідальність у системі пострадянського юридичного знання (в тому числі в українській правовій науці), скоріш за все, обумовлені, з одного боку, пануванням вузького розуміння права у сучасній вітчизняній правосвідомості, правовій традиції та практиці, а, з іншого, впливом доктрини кримінального права на процес фор-

мування юридичної науки в цілому, її окремих галузей (включаючи загально-юридичну теорію) та інститутів.

Деякі вчені-юристи ставлять під сумнів вірність та доцільність тлумачення юридичної відповідальності лише як певних негативних наслідків, або санкції, або іншим прийнятним для ретроспективного підходу до її тлумачення чином. Це обумовлено тим, що ретроспективний підхід до юридичної відповідальності сприймається цими вченими як такий, що не є адекватним, як тим реаліям, що мають місце у юридичній практиці (в тому числі сучасній), так також і тим потребам, які поставали, постають і будуть поставати у майбутньому перед вітчизняною юридичною наукою.

Критичні закиди щодо ретроспективного розуміння юридичної відповідальності завжди, як правило, починали набувати достатньо великого поширення в ті періоди нашого суспільства, які пов'язанні з його переходом у ті стадії розвитку, на яких відбувались (реально чи квазіреально) процеси демократизації суспільно-політичного ладу, активізації руху за забезпечення більшого юридичного захисту прав, свобод та інтересів окремо взятої особи тощо. Саме в ці історичні моменти, як вже відмічалось вище, окремі вчені-юристи намагались переглянути ретроспективне розуміння юридичної відповідальності, запропонувати альтернативні погляди на такий важливий юридичний феномен, яким є юридична відповідальність. Як правило, ці спроби не приводили до якихось більш-менш помітних позитивних зрушень у юридичній науці і практиці (при цьому в першу чергу це сказане стосується юридичної практики). Однак, кожна така спроба породжувала певне відлуння у правознавстві, яке затухало досить поступово. Більш того, остаточно воно не затухало. Все це спричиняло те, що кожний новий раз критика ретроспективного погляду на юридичну відповідальність, а, відповідно, і альтернативних думок щодо її визначення, становилась все більш сильною та аргументованою, а також такою, що охоплювала все більше коло прихильників.

Всі альтернативні ретроспективному підходу погляди на юридичну відповідальність можливо об'єднати у два підходи – (1) проспективний і (2) двохаспектний.

В якості альтернативного ретроспективному підходу до юридичної відповідальності у 60-і роки ХХ сторіччя у нашому правознавстві формується проспективний (позитивний) погляд на неї (П. Недбайло [9, с.50-51], М. Строгович [12, с.73], С. Алексєєв [1, с.371] та інші). В його межах вважається, що юридична відповідальність аспекті передбачає суворе, досконало ініціативне виконання своїх обов'язків або осмислення особою власного обов'язку перед суспільством, розуміння в світлі цього обов'язку змісту та значення своїх дій, корегування своїх дій з покладеними на неї обов'язками, які впливають із суспільних зв'язків людини.

Одночасно поряд з тлумаченням юридичної відповідальності в проспективному ключі існує двохаспектний погляд на неї (Р.Хачатуров, Р.Ягугян [20, с.270]. В.Смирнов [10, с.77] та інші). Відповідно до останнього підходу ретроспективна юридична відповідальність є наслідком порушення відношень позитивної юридичної відповідальності. Іншими словами, ретроспективна відповідальність виникає у суб'єкта права у випадках порушення ними проспективної відповідальності, тобто коли він порушив правило поведінки, що міститься у праві.

Проспективний та двохаспектний погляд на юридичну відповідальність пов'язані з певним відходом їх прихильників від чистого вузького праворозуміння. Більш того, іноді ці погляди прямо спираються на ту чи іншу теорію, яку слід відносити до шкіл широкого розуміння права.

Нажаль, як правило, ті вчені, які тлумачать юридичну відповідальність в проспективній або двохаспектній площині, в своїх характеристиках окремих сторін формування та дії механізму юридичної відповідальності, її принципів тощо постійно втрачають зв'язок з юридичною матерією, та виходять у сферу морально-етичних роздумів та суджень, іноді, навіть, починають аналізувати не стільки її юридичні аспекти та сторони, скільки психологічний бік поведінки особи, тобто роблять свій науковий пошук за межами предмета юридичної науки.

Крім того, зазвичай, висунувши тезу про те, що юридичну відповідальність слід розуміти у проспективному (або двохаспектному) ключі, прихильники цих точок зору при розгляді інших (крім поняття) питань, пов'язаних з юридичною відповідальністю, фактично починають зводити її до ретроспективної відповідальності [див. наприклад, 1, с.83-85; 9, с.27, 44, 52 тощо].

В той же час, незважаючи на недоліки, які притаманні позитивному та двохаспектному поглядам на юридичну відповідальність (в тому числі вищезгадані), з абсолютизуванням вірності та необхідності ретроспективного підходу до розуміння юридичної відповідальності навряд чи слід погоджуватись. Особливо це очевидно в контексті всього комплексу практичних завдань, які повинна сьогодні забезпечити юридична наука і практика. В першу чергу тут мається на увазі виховна, профілактична, просвітницька, морально-етична тощо функції права, які воно відіграє у процесі свого впливу на суспільство в цілому та окремо взяту особу.

У межах будь-якого із зазначених підходів до розуміння юридичної відповідальності є питання про родове поняття, яке слід обрати для формулювання його наукової дефініції.

Уявляється, що в цьому плані досить перспективним виглядає використати в якості такого поняття категорію "відносини" (чи "правовідносини"). При цьому вчені-юристи по різному ставлять до спроб визначення поняття "юридичної відповідальності" через поняття "відношення/сини" ("правовідношення/сини"). Палітра тут досить багата: від прямого заперечення такої можливості (С.Братусь [3]) до намагань розглянути перше поняття через друге (М.Строгович [12, с.72-73], Ф.Н. і Ф.Ф. Фаткулліні [18, с.308] та інші). Цікаво, що розшарування з цього питання ми знаходимо у першу чергу в межах ретроспективного підходу до юридичної відповідальності.

Однак переважна більшість авторів визнає, що юридичну відповідальність можливо вважати різновидом правовідносин. При цьому за найбільш поширеною точкою зору із зазначеного приводу (Я.Брайнін, М.Студенікіна [16, с.100], А.Шабуров [15, с.435] та інші) пропонується розглядати юридичну відповідальність, як правоохоронне правовідношення.

На відміну від наведеної позиції, С.Братусь та деякі інші вчені вважають, що "добровільне виконання зобов'язання юридичною відповідальністю не є, відповідальність – не правовідносини (підкреслено мною – А.М.), а атрибут, властивість обов'язку на тій стадії його реалізації, коли він не виконується добровільно, навіть при бажанні зобов'язаної особи, і тому застосовується державний примус" [3, с.102]. При цьому він характеризує свою позицію щодо розуміння юридичної відповідальності наступним чином: "автором (тобто С.Братусем – А.М.) обгрунтовується та захищається розуміння юридичної відповідальності, як стану державного (або суспільного в межах, встановлених законом) примусу до виконання порушеного обов'язку, як виконання юридичного обов'язку під впливом державного примусу. Юридична відповідальність вслід за деякими іншими правознавцями автором тлумачиться як реалізація санкції

норми. Головне – це обов'язок. Юридична відповідальність – це той же обов'язок, але обов'язок, який примусово виконується, якщо особа ... на яку цей обов'язок покладений, не виконує його ... в праці ставиться під сумнів (положення – А.М.), що юридична відповідальність обов'язково пов'язана з додатковими обтяженнями (обов'язками) для зобов'язаної особи" [3, с.5].

Таким чином, можливо стверджувати, що в межах ретроспективного підходу в принципі більшістю авторів, як мінімум, не заперечується можливість розгляду юридичної відповідальності, як правовідношення.

Що стосується можливості розглядати юридичну відповідальність, як різновид правовідносин, у рамках позитивного та двохаспектного підходів до її розуміння, то уявляється, що це є досить природним (якщо не зводити юридичну відповідальність виключно до психологічних хвилювань, які виникають у суб'єкта у зв'язку з сумлінним виконанням ним своїх правових обов'язків/користуванням правами (свободами). Невипадково у Б.Базилева читаємо: "юридична відповідальність в позитивному своєму значенні уявляє собою *особливий зв'язок, особливе відношення* (підкресленою мною – А.М.) громадянина з державою або *регламентований правом зв'язок* (підкресленою мною – А.М.) фізичної особи ... з ... державою" [2, с.19]. Така точка зору Б.Базилева цілком зрозуміла, оскільки він, як на це вказує О.Сурилов, ґрунтовно розробив концепцію юридичної відповідальності, як охоронного правовідношення [13, с.401].

На підставі викладеного, можливо зробити висновок, а саме: є достатньо підстав вважати, що загально-правову теорію юридичної відповідальності (яка формується у межах плюралістичного середовища з питань праворозуміння) необхідно розробляти спираючись на тлумачення юридичної відповідальності як правовідношення, а, відповідно, з урахуванням положень існуючих концепцій відносин та правовідносин, включаючи залучення теоретичних надбань усіх соціальних наук.

До сказаного слід додати, що безперечно, побудова сучасної теорії юридичної відповідальності може мати місце тільки виходячи із результатів аналізу суспільно-економічних та політико-правових реалій, взятих під юридичним кутом зору. При цьому в даному випадку існує необхідність базуватись на методології (в тому числі категоріально-понятійному апараті) та досягненнях, в першу чергу, загальної юридичної теорії і в межах останньої. Якщо цього зробити не можливо, то тут є два шляхи (якщо ми не заперечуємо необхідність існування загальної юридичної теорії): (1) доопрацювання існуючої загальної юридичної теорії з метою її відповідного прилаштування-вдосконалення; (2) заміна існуючої загальної юридичної теорії новою.

В той же час, хотілось би зауважити, що це слід робити з урахуванням тієї принципової відмінності, яка існує у поглядах на державно-правову дійсність в межах різних юридичних шкіл правознавства, і які впливають із різниці у праворозуміннях, що не може не вплинути на теоретичні засади формування поглядів на юридичну відповідальність у межах ретроспективного, перспективного та/чи двохаспектного підходів до розуміння останньої. А саме в цьому компоненті і помиляються прихильники, в першу чергу, перспективного та/чи двохаспектного розуміння юридичної відповідальності. Саме це і спричиняє те, що вони, як вже підкреслювалось вище, або для обґрунтування своїх поглядів "уходять" за межі правознавства, у філософію, соціологію, етику тощо, або "скачуються" у лону розробленої у межах ретроспектив-

ного підходу теорії юридичної відповідальності, і яка, як це також вже вказувалось вище, (а) сформувалась у сфері кримінального права, і яка (б) за природою своєю в принципі заперечує існування проспективної (а відповідно – і двохаспектної) відповідальності.

Уявляється, що вирішити дискусію щодо розуміння юридичної відповідальності на користь якогось одного із зазначених вище підходів до тлумачення юридичної відповідальності або узгодити їх можливо лише за умови побудови загальної (тобто такої, яка б була прийнята для усіх без винятку галузей права) теорії юридичної відповідальності. Вважаю, що така теорія можлива на базі тлумачення поняття "юридична відповідальність" через категорію (саме категорію) "правовідношення". На таку думку, крім іншого, нас може надихнути та обставина, що фактично представники всіх трьох принципово різних поглядів на юридичну відповідальність, за деяким виключенням (С.Братусь), не виключають можливість розгляду юридичної відповідальності.

Все сказане дає всі підстави вважати, що у процесі вирішення проблеми який саме підхід до розуміння юридичної відповідальності є більш вірним та доцільний для формування сучасної загально-юридичної теорії юридичної відповідальності (чи ретроспективний (негативний), чи проспективний (позитивний), чи двохаспектний) – досить плідним є погляд на юридичну відповідальність як правовідношення.

У цьому випадку у ході відповідної науководослідницької роботи обов'язково буде сформульована більш-менш прийнятна для усієї юридичної науки наукова дефініція поняття "юридична відповідальність". Точніше буде сказати, що буде сформульовано декілька конкуруючих між собою наукових дефініцій поняття "юридична відповідальність", оскільки різниця у праворозуміннях обов'язково породить різницю у визначеннях, незважаючи на те, що родові поняття для цих дефініцій буде одним і тим же – правовідношення. При аналізі цих дефініцій, а також сформульованих на їх базі теорій юридичної відповідальності, взятих у контексті конкретно-історичних завдань, які постали перед юридичною практикою на певному етапі її розвитку, можливо буде обрати адекватну цим потребам загально-юридичну теорію юридичної відповідальності.

1. Алексеев С. С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования. – М., 1998.
2. Базилев Б.Т. Ответственность в советском праве. – Красноярск, 1976.
3. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность. – М., 1976.
4. Иоффе О.С. Ответственность по советскому гражданскому праву. – М., 1955.
5. Лейст О.Э. Санкции в советском праве. – М., 1962.
6. Лушников М.В., Лушников А.М. Очерки теории трудового права. – СПб., 2006.
7. Марченко М.Н. Теория права. – М., 1998. – Т. 2.
8. Недбайло П.Е. Система юридических гарантий применения правовых норм // Правоведение. – 1971. – № 3.
9. Недбайло П.Е. Советские социалистические правовые нормы. – Львов, 1959.
10. Смирнов В.Н. Дисциплина труда в СССР. – Л., 1972.
11. Смирнов В.Т. Гражданская ответственность государственных предприятий за причинение ущерба или смерти работникам. – М., 1957.
12. Строгович М.С. Сущность юридической ответственности // Сов.госво и право. – 1979. – №5. – С.73.
13. Сурилов А.В. Теория государства и права. – К.-Одесса, 1989.
14. Сыроватская Л.А. Ответственность по советскому трудовому праву. – М., 1974.
15. Теория государства и права / Под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Первалова. – М., 2002.
16. Теория государства и права/Под ред. А.С.Пиголкина.
17. Фаракушин М.Х. Ответственность по советскому законодательству. – М., 1971.
18. Фаткуллин Ф.Н., Фаткуллин Ф.Ф. Проблемы теории государства и права. – Казань, 2003.
19. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношениях. – М., 1974.
20. Хачатуров Р.Л., Ягугян Р.Г. Юридическая ответственность. – Тольятти, 1995.
21. Черданцев А.Ф. Теория государства и права. – М., 2000.

Надійшла до редколегії 21.10.10

КОНФЕДЕРАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Розглянуто проблему наявності міжнародної правосуб'єктності у конфедерації. Досліджено найбільш важливі спірні питання міжнародної правосуб'єктності у конфедерації. Сформульовано особливості конфедерації як суб'єкта міжнародно-правових відносин.

Ключові слова: конфедерація, міжнародна правосуб'єктність, суб'єкт права, міжнародні договори, правовідносини.

Рассмотрена проблема наличия международной правосубъектности в конфедерации. Исследовано наиболее важные спорные вопросы международной правосубъектности в конфедерации. Сформулированы особенности конфедерации как субъекта международно-правовых отношений.

Ключевые слова: конфедерация, международная правосубъектность, субъект права, международные договоры, правоотношения.

The article considers the problem of legal capacity of confederation. The author probed the most essential questions that touch upon international capability of confederation. The main features of confederative legal capacity are determined.

Keywords: confederation, international capability, legal subject, international agreements, legal relationships.

Питання наявності міжнародної правосуб'єктності у конфедерації в сучасній теорії міжнародного права вирішується неоднозначно. Вчені-правознавці висловлюють з цього приводу часом діаметрально протилежні точки зору, не зважаючи на це, абсолютно обґрунтовані.

Суверенні держави вважаються загальноновизнаними суб'єктами міжнародного права. Вчені сходяться на думці, що держава є не лише основним, але також первинним і універсальним суб'єктом міжнародного права. Жодне суспільство не може існувати поза державою, яка необхідна для організації внутрішнього і міжнародного життя. Держави – найбільш могутні і організовані суб'єкти. Вони зосередили в своїх руках основні засоби впливу на міжнародне життя. Не існує норм, які наділяють їх міжнародною правосуб'єктністю; є лише норми, що підтверджують наявність у них правосуб'єктності з моменту утворення. Іншими словами, в цьому випадку правосуб'єктність не залежить від чієї-небудь волі і має за своєю природою об'єктивний характер [11, 9].

Проте, на міжнародній арені в якості суб'єктів крім суверенних держав виступають і об'єднання держав, такі як конфедерація [9, 45].

Проблема наявності міжнародної правосуб'єктності у конфедерації висвітлена в науці міжнародного права досить-таки опосередковано. Думки вчених з цього приводу абсолютно розділилися від повного заперечення до визнання конфедерації суб'єктом міжнародного права.

Оппенгейм пише: "такий союз держав сам по собі є державою не більшою мірою, ніж реальна унія; це лише міжнародна конфедерація держав, об'єднання міжнародного характеру, оскільки держави-члени союзу залишаються суверенними державами і окремими міжнародними суб'єктами. Отже, конфедеративний союз держав не є міжнародним суб'єктом, хоча в деяких відносинах він розглядається як такий з огляду на те, що він є об'єднаною владою суверенних держав, його членів" [13, 647].

С.В. Черніченко, загалом заперечуючи наявність міжнародної правосуб'єктності у конфедерації, допускає можливість наділення її правосуб'єктністю з розвитком інтеграційних процесів і розвитку в сторону федерації [10, 20].

П. Лабанд пише, що конфедерація – це правовідношення між державами, а не суб'єкт права. Воля конфедерації є простим вираженням загальної волі її членів. Навіть, якщо в міжнародно-правових відносинах конфедерація держав розглядається в якості колективної влади, має колективне ім'я, може призначати спільних послів, вона все ж залишається сукупністю держав [5, 105].

Ми розглядаємо конфедерацію як міжнародно-правове об'єднання держав, тому будемо досліджувати правову природу її міжнародної правосуб'єктності з

огляду на створення та функціонування таких сучасних конфедерацій, як ЄС і СНД.

На нашу думку, несправедливо заперечувати факт наявності міжнародної правосуб'єктності в конфедерації, бо реалії міжнародного життя свідчать про абсолютно протилежне. Конфедерації наділені правосуб'єктністю, хоча вона і має свою особливу правову природу.

Свого часу Г.І. Тункін, не погоджуючись з загальноприйнятими положеннями радянської доктрини міжнародного права щодо наділення міжнародною правосуб'єктністю лише суверенних держав, писав: "твердження про те, що міжнародні організації та міждержавні союзи можуть бути і більшість з них є суб'єктами міжнародного права, на сучасному етапі є загальноновизнаним і дискусії по цьому питанню можна вважати даниною історії". Незважаючи на це, він заперечував наявність іманентної (внутрішньо притаманної) правосуб'єктності у міждержавних союзів (конфедерацій). Тункін пояснював це тим, що в сучасному загальному міжнародному праві відсутні норми, які б визначали правовий статус таких союзів [8, 317].

Н.А. Ушаков визначав конфедерацію як особливе об'єднання (союз) держав, що зберігають свій суверенітет, але які передали деякі свої повноваження такому об'єднанню, наділивши його тим самим правоздатністю виступати в міжнародних відносинах від їх імені, тобто спеціальною міжнародною правосуб'єктністю, проте, як і Г.І. Тункін, наголошував на тому, що за наявності конфедерації держав виникають складні міжнародно-правові проблеми, далеко не вирішені або взагалі не вирішені у міжнародному праві [9, 45].

У міжнародних відносинах виникають такі основні труднощі у зв'язку з створенням державами конфедерації: проблема визнання її як суб'єкта міжнародного права, питання наявності у неї відокремленої від держав-членів волі та прав і обов'язків, можливість укладати договори, її здатність створювати та запроваджувати норми права, а також питання її міжнародної відповідальності.

З метою з'ясування правової природи міжнародної правосуб'єктності конфедерації, розглянемо такі найбільш важливі спірні питання правосуб'єктності таких об'єднань держав:

1. Визнання суб'єктом міжнародного права з боку інших суб'єктів міжнародного права.

Суть даного критерію полягає в тому, що держави і відповідні міжнародні організації визнають і зобов'язуються поважати права і обов'язки відповідного новоствореного суб'єкта, його компетенцію, коло повноважень [4, 157].

